

Posudek vedoucího práce

Jírová, Renata, *Postliminalita poutníků po absolvování svatojakubské pouti*. Praha: UK FHS, 2017, 56 stran.

Bakalářská práce Renaty Jírové je asi čtvrtou nebo pátou studentskou prací, obhajovanou na FHS, týkající se mediálně zřejmě nejznámější pouti k hrobu apoštola svatého Jakuba v galicijském městě Santiago de Compostela. Na rozdíl od svých předchůdkyň, které se zaměřily více na náboženské aspekty pouti nebo zkoumaly poutní cestu především jako liminální fázi přechodového rituálu, Jírová se věnuje jeho třetí a poslední fázi: postliminalitě.

Tím je dán jeden z hlavních výzkumných okruhů, které autorka sleduje: jak se poutníci vyrovnávají s potenciálním návratem domů. Od toho se odvíjí její základní hypotéza založená na představě, že poutí cesta nekončí, ale že pokračuje dál do jiného místa, nebo tak, že se poutník v cílové destinaci usadí. Metodologicky vychází ze svých vlastních zkušeností z pouti z ledna 2017 a dále z kombinace etnografického výzkumu, rozhovorů, hlubokých narativních interview a rešerše odborné literatury. Rozhovory byly vedeny ve španělštině a angličtině a výběr informátorů, kterých bylo celkově 18, byl prováděn s cílem identifikovat předem jasně vymezenou skupinu. V tomto bodě se patrně skrývá největší úskalí takového přístupu. Vymezení skupiny (např. zvědavci) totiž sugeruje entitu, která je více méně časově i prostorově uzavřená. Takovéto pojetí je možné aplikovat zejména na liminální fázi přechodových rituálů, na onu antistrukturální *communitas*, kterou zřetelně identifikuje společná zkušenost pouti. Zatímco preliminální a liminální fáze jsou v podstatě ukončené horizonty, na rozdíl od postliminální fáze, která není vlastně nikdy zcela dokončená. Mluvit proto o skupinách je v postliminalitě přinejmenším problematické.

Je-li empirická část pojetím, které autorka zvolila, trochu problematická, pak teoretické ukotvení a uplatnění některých teoretických konceptů v této etnografičtější části jsou, jak se domnívám, zvládnuté na velmi solidní úrovni. Jírová pracuje především s různými koncepty vztahujícími se k antropologii poutnictví a přechodovým rituálům (van Gennep, Turner) či těmi, které nazírají na turismus jako na posvátnou cestu (např. Graburn). Možná by stálo za to trochu více rozebrat Taylorovu tezi týkající se religiozity poutníků a proměny z organizovaného náboženství na subjektivní (s. 23), resp. příčiny nárůstu zájmu o svatojakubskou pouť v posledních desetiletích. Pokud vím, ke zlomu začalo docházet někdy od druhé poloviny osmdesátých let 20. století a jedním z impulzů se stal celosvětově rozšířený román brazilského spisovatele Paula Coelho *Poutník-Mágův deník. Camino* se pak rychle stalo duchovní i turistickou komoditou a dnes je již do značné míry masovým komerčním jevem.

Za nesporný klad práce považuji snahu autorky některé klíčové koncepty vysvětlit a do jisté míry reformulovat. Například když nabourává často přebíranou dichotomii struktura vs. antistruktura (s. 18-19). Autorčiny úvahy jdou správným směrem, když píše, že antistruktura není jednoduše pouhým opakem struktury, ale že i všechny liminální *communitas* vycházející a přecházející ze systému (struktury) do přechodového společenství si také do určité míry vytvářejí svou vlastní strukturu. Poutnická zkušenost a její cíle jsou tak neustále přetvářené a sociálně konstruované, a to již od preliminální fáze po nikdy zcela dokončené postliminální období. Spolehlivější sociálně vědní výzkum a analýza této třetí fáze je tak metodologicky i empiricky obtížně uskutečnitelná, jelikož liminální komunita se po absolvování pouti zpravidla rozpouští a poté následují individuální příběhy jejich někdejších členů.

Bakalářská práce Renaty Jírové je podle mého názoru silnější v teorii a sebereflexivní zkušenosti poutnice, než v empirických pasážích, kde za jádro problému považuji poněkud zjednodušené a anticipované členění do ideálních skupin postliminálních aktérů, jejichž identita je ve skutečnosti „tekutější“ a více méně rychle proměnlivá. Nejpočetnější „bezdomovecká“ skupina tak bude spíše výjimkou než pravidlem. Takový výzkum by si ale vyžádal mnohem více času, což by v kontextu bakalářské práce bylo nejspíš velice obtížné. Každopádně se domnívám, že Renata Jírová prokázala schopnost pracovat s konceptuálním aparátem, který dokázala reflektovat během empirického výzkumu. K jeho kladům patří rovněž intenzivnější zapojení autorky do výzkumu, její jisté insiderství, sebereflexivita na jedné straně, ale zároveň umění udržet si od zkoumaných objektů badatelský odstup. Práci doporučuji k obhajobě s předběžným hodnocením *velmi dobře*.

V Květnici, 8. 6. 2017.

Marek Halbich, Ph.D.